

питання трактує дещо інакше, ніж Статут, і постановляє, що в разі смерті чоловіка його майном опікується дружина, а родичі чоловіка можуть брати участь в опікуванні лише за згодою вдови [3, с. 108].

Таким чином, вірменське право було важливим регулятором сімейних відносин на українських землях у XIV-XVIII ст. Хоча сімейно-правові норми Судебника М. Гоша, Вірменського статуту 1519 р. та інших джерел вірменського права поширювали свою чинність виключно на вірменські національні громади, які функціонували на Правобережній Україні, однак вони мали значний вплив на формування української правової традиції. Також завдяки вірменському праву на Україні продовжувала відбуватись рецепція східних (візантійських) зразків римського права. Відтак завдяки вірменському праву на українських землях XIV-XVIII ст. посилювались традиції тісних родинних зв'язків, моральності сімейного життя, християнських основ укладення та розірвання шлюбу, а також вдосконалювався правовий механізм захисту майнових і особистих немайнових прав учасників подружжя.

#### Список використаних джерел:

1. Бойко І. Основні положення вірменського феодального права за Судебником Мхитара Гоша / І. Бойко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2002. – Випуск 37. – С. 156–161.
2. Армянский судебник Мхитара Гоша / Пер. с древнеармянского А.А. Паповяна. – Ереван, 1954. – 356 с.
3. Демкова М.С. Самоврядування вірменської громади у місті Львові (XIV–XVIII ст.): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Демкова Мар'яна Станіславівна. – Львів, 2005. – 201 с.
4. Юшков С.В. История государства и права СССР / С.В. Юшков. – Москва, 1961. – Т. 1. – 325 с.
5. Balzer O. Statut ormiański w zatwierdzeniu Zygmunta I z r. 1519 / O. Balzer. – Lwów, 1910. – 165 с.
6. Привілеї національних громад міста Львова (XIV-XVIII) / Упорядник М. Капраль. – Львів, 2000. – 264 с.
7. Сикуасян А.Г. Общественно-политический строй и право Армении в эпоху раннего феодализма (III – IX вв н.э.) / А.Г. Сикуасян. – Ереван, 1963. – 425 с.
8. Аревшатян С. Шаапиванские каноны – древнейший памятник армянского права / С. Аревшатян // Историко-филологический журнал. – 1959. – № 2. – 85 с.
9. Дашкевич Я.Р. Устав армянской общины в Каменце-Подольском 1616 г. / Я.Р. Дашкевич // Rocznik orientalistyczny. – Tom XXXVIII. – Warszawa, 1976. – 51 с.

*\* Галоян Андраник Левонович – викладач Львівського державного університету внутрішніх справ.*

УДК 343.28

Олексій Горох \*

### КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ X ст. – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ

*У статті досліджено кримінально-правову політику у сфері звільнення від покарання на українських землях у період з першої половини X ст. до першої половини XIX ст.*

*Ключові слова: звільнення від покарання; звільнення від відбування покарання; кримінально-правова політика у сфері звільнення від покарання.*

*Горох А.П. Уголовно-правовая политика в сфере освобождения от наказания на украинских землях в первой половине X в. – первой половине XIX в.*

*В статье исследовано уголовно-правовую политику в сфере освобождения от наказания на украинских землях в период с первой половины X в. до первой половины XIX в.*

*Ключевые слова: освобождение от наказания; освобождение от отбывания наказания; уголовно-правовая политика в сфере освобождения от наказания.*

*Gorokh A.P. Criminal-legal policy in the sphere of release from punishment on the Ukrainian lands in the first half X century – the first half of XIX of century.*

*In article it is investigated criminal-legal policy in the sphere of release from punishment on the Ukrainian lands during the period from the first half X century to the first half of XIX of century.*

*Keywords: release from punishment; release from punishment serving; criminal-legal policy in the sphere of release from punishment.*

Дослідження історії кримінально-правової політики є способом її пізнання. Звернення до історичного досвіду дозволяє не лише збагатити знання про становлення кримінально-правової політики у певній сфері, а й виявити тенденції її розвитку, врахувати позитивні та «невдалі» законодавчі рішення у процесі подальшого вдосконалення сучасного кримінального законодавства.

Проблемам звільнення від покарання присвятили дисертаційні та монографічні дослідження такі, зокрема, українські юристи, як О.В. Дашенко, В.П. Герасименко, Д.В. Казначєєва, О.О. Книженко, А.О. Клевцов, Є.О. Письменський, В.В. Скибицький, І.С. Яковець. Однак дослідження цих та інших вітчизняних криміналістів майже не торкаються вивчення історії кримінально-правової політики у сфері звільнення від покарання. В окремих наукових працях увага авторів сконцентрована на аналізі кримінального законодавства у сфері звільнення від покарання в історичні періоди, починаючи лише з кінця XIX ст. Положення кримінальних законів у аналізованій сфері більш ранніх часів на сьогодні лишаються маловивченими.

Отже, метою цієї статті є висвітлення кримінально-правової політики у сфері звільнення від покарання на українських землях у період з першої половини X ст. до першої половини XIX ст.

Передусім необхідно зазначити, що власне про національну кримінально-правову політику у сфері звільнення від покарання можна вести мову стосовно часів перебування українських земель у складі Київської Русі, Галицько-Волинського князівства і, частково, в часи Гетьманства. В усі інші історичні часи, що будуть нами аналізовані нижче кримінально-правова політика у сфері звільнення від покарання на українських землях визначалася законодавством іноземних держав.

Проведений нами аналіз джерел кримінального права, що були чинними на території України до першої половини XVI ст., зокрема, договорів Київських князів Олега (911 р.), Ігоря (945 р.) з візантійськими імператорами [1, с. 1–16], Руської Правди (чотирьох списків та різних редакцій) [2, с. 1–47, 3, с. 33–124; 4, с. 62–457], права Золотої Орди [5, с. 124–141], Судебника князя Казимира Ягайловича (1468 р.) [6, с. 49–52] свідчить про те, що вони не містили норм про звільнення від покарання (у розумінні сучасного права). Видається, що це пов'язано із суворістю покарань тих часів, прагненням на ранніх стадіях розвитку права досягти, передусім, таких складових мети покарання як відплата та кара, бажанням правителів відшкодувати шкоду, завдану злочином, а також поповнити казну. Втім, один з видів звільнення від покарання все таки застосовувався в ті історичні часи державцями – це помилування злочинців [7, с. 15].

Під час перебування більшості українських земель у складі Великого князівства Литовського на її території були чинними норми Литовських статутів. І саме з I Литовського статуту 1529 р., на нашу думку, бере свій початок у вітчизняному праві інститут звільнення від покарання. Так, у ст. 6 (розділ 7) цього документу передбачалася можливість звільнення від покарання у вигляді смертної кари у зв'язку із одруженням жінки з чоловіком, який її раніше зґвалтував. У ст. 29 (розділ 7) цього ж Статуту також містилося положення про звільнення від покарання у вигляді смертної кари у зв'язку з відкупом винуватого грошима або клопотанням за нього друзів, купців, послів або знатних панів. Міг бути звільнений винуватий від покарання у вигляді смертної кари і у зв'язку з добровільним переходом в неволю до особи, яка про це заявила клопотання (ст. 12, розділ 11) [8, с. 124–141].

Були збережені законодавцем ці види звільнення від покарання (артикул 8 і 33 розділу 11) [за виключенням останнього] і у II Литовському статуті 1566 р. [9, с. 35–263], а також у III Литовському статуті 1588 р. (артикул 12 і 56 розділу 11). Крім того, III Литовський статут передбачав також відстрочку покарання у вигляді смерті вагітній жінці до моменту народження дитини (артикул 34, розділ 11) та можливість звільнення винного від покарання за окремі злочини (зокрема, підпал, розбій) якщо потерпілий не звернувся до суду протягом 3 років (артикул 52, розділ 11) [10, с. 124–141].

Як зауважують історики [11, с. 192] та криміналісти [12, с. 27–32, 53–58] Литовський статут 1588 р. був чинний на території України до розповсюдження на її території законів Російської імперії – до середини XIX ст.

У часи Гетьманської України на Лівобережжі України почало застосовуватися російсько-імперське законодавство – Соборне уложення 1649 р. Ознайомлення з Уложенням (Глави XXI–XXII) дозволяє зробити висновок про відсутність в ньому норм про звільнення від покарання [13]. І це не дивно, оскільки основною метою застосування покарання в ті часи залишалось залякування, відшкодування шкоди, а також поповнення казни за рахунок злочинця шляхом конфіскації майна та призначення штрафів [14, с. 225]. Водночас треба мати на увазі, що під час «козацької доби» (друга половина XVI – друга половина XVIII ст.) на певній території України серед козаків застосовувалося звичаєве «козацьке» право. Воно відрізнялося застосуванням суворих видів та мір покарання щодо осіб, які вчинили правопорушення. Втім історії все такі відомі випадки, за яких козак міг бути звільнений від покарання – у разі, коли за нього виявила бажання вийти заміж жінка [15, с. 152].

Важливим для права Гетьманщини було те, що у першій половині XVIII ст. були зроблені певні кроки щодо кодифікації українського права. Оригінальним правовим джерелом того часу слід визнати «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. [16]. Цей звід законів був розроблений на основі положень Литовського статуту 1588 р. та норм Магдебурзького права («Саксонського дзеркала» та ін.). Не дивлячись на те, що «Права, за якими судиться малоросійський народ» не були затверджені царським урядом норми цього документа все таки застосовувалися вітчизняними судами [17; 18, с. 336–337]. В цьому документі були передбачені також і певні види звільнення від покарання: помилування (п. 2 артикул 1, глава 3); звільнення від покарання у зв'язку з давністю виконання обвинувального вироку у вигляді смертної кари (артикул 51, глава 20), відстрочка покарання у вигляді смерті для вагітної жінки до моменту народження дитини (артикул 43, глава 21); звільнення від покарання у зв'язку з психічною хворобою (п. 4 артикул 44,

глава 21); звільнення від покарання малолітніх та неповнолітніх (хлопців до 16 р., а дівчат до 13 р.) та пристарілих (п. 7 артикул 44, глава 21); звільнення від покарання за клопотанням поважної особи або потерпілого (артикул 58, глава 21); звільнення від покарання у зв'язку з примиренням чоловіка з жінкою після її прелюбодіяння (артикул 3, глава 23).

На початку XIX ст. на Лівобережжі, Правобережжі і на Півдні українських земель було чинним законодавство Російської імперії. Кримінальне законодавство Російської імперії XIX ст. утворювали такі законодавчі акти: Звід Законів Російської імперії 1832 р. (15 том), Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р.; Устав про покарання, що накладаються мировими судьями 1864 р.; Військовий устав про покарання 1868 р.; Кримінальне уложення 1903 р.

Звід Законів Російської імперії 1832 р. містив низку видів звільнення від покарання: звільнення від примусових робіт на заводах та фабриках у зв'язку з передачею на поруки родичам пристарілих та хворих церковних діячів (ст. 49); звільнення від тілесних покарань представників Дворянства, Духовенства, Почесних громадян, Купців перших двох гільдій (статті 81 – 101); звільнення від покарання за не тяжкі злочини іновірців, які прийняли Християнську віру (ст. 139); звільнення від покарання у зв'язку з хворобою (ст. 142); відстрочка покарання у вигляді смертної кари вагітній жінці до народження нею дитини (ст. 143); відстрочка тілесного покарання жінці, яка годувє дитину груддю на строк до 18 місяців (ст. 144); звільнення від покарання у зв'язку із смертю злочинця (ст. 145); звільнення від покарання у зв'язку із давністю (10 років) [ст. 146]; звільнення від покарання у зв'язку з реабілітацією (ст. 147); помилування (ст. 148) [19].

Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р. передбачало вже меншу кількість видів звільнення від покарання. Таким видами були: звільнення від покарання у зв'язку зі смертю злочинця (ст. 170); звільнення від покарання у зв'язку з примиренням з потерпілим (ст. 171); звільнення від покарання у зв'язку з давністю (статті 172 – 179); помилування (ст. 180). Уложення 1845 р. містило також додаток «Про осіб, до яких не застосовуються тілесні покарання» [20].

Уложення про покарання кримінальні та виправні (в редакції 1885 р.) не змінило переліку зазначених вище видів звільнення від покарання [21].

Передбачав аналогічні види звільнення від покарання також Устав про покарання, що накладаються мировими судьями 1864 р. За цим законом так само звільнялися від покарання особи у зв'язку: із давністю проступку (ст. 21, 21<sup>1</sup>); смертю засудженого (ст. 22) та примиренням з потерпілим (ст. 22). Водночас цей Устав передбачав можливість звільнення особи від покарання, переданої взамін грошового стягнення під арешт чи на виконання громадських робіт, у разі сплати нею відповідного грошового стягнення (ст. 23) [22].

Були передбачені певні види звільнення від покарання і у Воїнському уставі про покарання 1868 р. Ним, зокрема, передбачалася можливість звільнення від покарання у зв'язку із давністю (ст. 92) та помилування (ст. 95) [23].

Необхідно зазначити, що з кінця XIX ст. починають своє становлення і норми про умовно-дostroкове та dstroкове звільнення. Так, згідно ст. 10 Закону «Про виправні притулки для малолітніх злочинців» 1866 р. призначений судом строк перебування в притулку неповнолітньому, який виправився, міг бути скорочений на 1/3 [24]. Інший документ – Устав про засланих 1882 р. передбачав можливість dstroкового звільнення від покарання (повного або часткового) для осіб, які відбувають покарання у вигляді каторги та утримання у виправному домі [25].

Кримінальне Уложення 1903 р. не збільшило кількості видів звільнення від покарання. У ньому була передбачена можливість звільнення від покарання у зв'язку із давністю (частини 2, 3 ст. 68) та у зв'язку з помилуванням (ст. 72). Містило це законодавство і норми про безумовне dstroкове звільнення від покарання. Так, відповідно до ст. 23 Кримінального Уложення особи, що відбували покарання у виді каторги та утримання у виправному домі, після відбування визначеного законом строку покарання, могли бути звільнені від покарання за умови їх бездоганної поведінки [26].

22 червня 1909 р. кримінальне законодавство Російської імперії поповнюється Законом «Про умовне dstroкове звільнення». Згідно з цим законом умовно-dstroкове звільнення застосовувалося до осіб, що відбували покарання у виправних арештантських відділеннях, виправних домах або в тюрмі, якщо вони відбули не менше ніж  $\frac{3}{4}$  покарання, призначеного судом, і своєю схвальною поведінкою довели можливість ведення добропорядного способу життя [27].

Свою історію має законодавство, що було чинним у XIX ст. – початку XX ст. на території західноукраїнських земель. Так, на території Галичини та Буковини, що у другій половині XVIII ст. стали частиною Австрійської імперії, був чинним Кримінальний кодекс Австрії 1803 р. (у 1852 р. він був викладений у новій редакції). На території Закарпаття, що перебувала у ті часи у складі Угорщини, застосовувалося Угорське кримінальне уложення про злочини та проступки (1879 р.) [28, с. 268; 29, с. 34 – 37].

Ознайомлення з положеннями австрійського кримінального законодавства 1852 р. дозволяє зробити висновок про те, що воно не вирізнялося значною кількістю видів звільнення від покарання. Такими видами були: звільнення від смертної кари та довічного позбавлення волі осіб, що не досягли 20-ти років (таким особам це покарання замінялося на каторгу строком від десяти до двадцяти років) (§ 52) та заміна (за наявності пом'якшуючих обставин) покарання на більш м'яке за злочини, що передбачають покарання не більше п'яти років позбавлення волі (§ 54, 55) Водночас австрійський Кримінальний кодекс (§ 187, 188)

передбачав і можливість звільнення від покарання за конкретні злочини: крадіжку та розтрату майна – у разі відшкодування заподіяної власнику шкоди (примирення з потерпілим) [30].

Щодо Угорського кримінального уложення про злочини та проступки (1879 р.), то положення цього документу містили більшу кількість видів звільнення від покарання порівняно з зазначеним вище документом: умовне звільнення (застосовувалося до осіб, які утримувалися в перехідних тюрмах і своєю гарною поведінкою укріпили надію на виправлення після відбуття  $\frac{3}{4}$ , а засуджених до довічного позбавлення волі після відбуття 15 років, визначеного вироком строку покарання) [ч. 1 § 48]; умовно-дострокове звільнення (застосовувалося до осіб, засуджених до цухтгаузу менше 3 років або до виправного будинку або іншому роду позбавлення волі більше 1 року, після відбуття  $\frac{3}{4}$  призначеного судом покарання) [ч. 2 § 48]; звільнення від покарання у зв'язку зі смертю засудженого (п. 1 § 117); помилування (п. 2 § 117, § 119); звільнення від покарання у зв'язку із давністю обвинувального вироку (§ 120) [31, с. 43–44, 59–60].

Отже, кримінально-правова політика у сфері звільнення від покарання на українських землях має свою давню історію. Законодавство, що було чинним на території українських земель до першої половини XVI ст. не містило норм про звільнення від покарання. Однак такий вид звільнення від покарання як помилування застосовувався з давніх часів. Кримінально-правова політика у сфері звільнення від покарання на українських землях у період з першої половини XIV ст. до першої половини XIX ст. визначалася законодавством таких держав, як Литва, Польща, Російська Імперія, Австрія та Угорщина. Кримінальне законодавство цих держав містило певні види звільнення від покарання, які потребують належної оцінки під час подальших наукових досліджень.

#### Список використаних джерел:

1. Собрание важнейших памятниковъ по истории древняго русскаго права. – С.-Петербургъ: Типографія губернскаго правленія, 1859. – 428 с.
2. Русская правда въ отношеніи къ уголовному праву. Разсужденіе на степень магистра, кандидата Московскаго университета Александра Попова. – Москва: Университетская Типографія, 1841. – 123 с.
3. Калачовъ Н. Текстъ русской правды на основании четырехъ списковъ разныхъ редакцій / Н. Калачовъ. – С.-Петербургъ: Типографія М.М. Стасюлевича, 1889. – 54 с.
4. Правда русская. Ленинград: Изд-во Академии Наук СССР, 1988. – 506 с.
5. Почекаев Р. Ю. Право Золотой Орды / Редактор И. М. Миргалеев / Р. Ю. Почекаев. – Казань: Изд-во «Фэн» АН РТ, 2009. – 260 с.
6. Ковальова С. Г. Судебник великого князя Казимира Ягайловича : [монографія] / С. Г. Ковальова. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 112 с.
7. Школа С. М. Кримінально-правові проблеми застосування амністії та здійснення помилування в Україні / С. М. Школа : дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.08: Націон. акад. внутр. справ. – К., 2003. – 248 с.
8. Статут Великого княжества Литовского 1529 года. Под ред. К.И. Яблонска. – Минск: АН БССР, 1960. – 253 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Litva/XVI/1520-1540/Statut1529>
9. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года. – Мінск, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/statut2/st1566.htm>
10. Статут Великого княжества Литовского 1588 г. / Подг. О.Лицкевия. – Минск, 2002 – 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://starbel.narod.ru/statut1588.htm>
11. Музиченко П. П. Історія держави і права України : [навчальний посібник] / П. П. Музиченко. – К.: Товариство «Знання», КОО, 1999. – 642 с.
12. Тихомиров М. Н. Соборное уложение 1649 года / М. Н. Тихомиров, П. П. Елифанов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1961 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://hist.msu.ru/ER/Etext/1649/whole.htm#21>
13. Маньков А. Г. Уложение 1649 г. Кодекс феодального права России / Отв. ред. К. Н. Сербина / А. Г. Маньков. – Л.: Наука, 1980. – 273 с.
14. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. У 3-х томах. Т. 1 / Пер. з рос. І. І. Сварник / Д. І. Яворницький. – Л.: Світ, 1990. – 319 с.
15. Кистяковский А. Ф. Права, по которымъ судится малороссійскій народ / А. Ф. Кистяковский. – К.: Университетская типографія, 1879. – 944 с.
16. Советский юридический словарь / Под. ред. С. Братусь, Н. Казанцев, С. Кечекьян и проч. – М.: Госюриздат, 1953. – 782 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://determiner.ru/dictionary/630/word/-prava-po-kotorym-suditsja-malorosiiskii-narod>
17. Історія держави і права України : [підручник]. – У 2-х т. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Том 1. – Кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 656 с.
18. Сводъ законовъ Россійской имперіи. Сводъ законовъ уголовныхъ. – Санкт-Петербургъ: Типографія II Отделения Собственной Его Императорскаго Величества Канцелярии, 1832. – 560 с.
19. Уложение о наказаніяхъ уголовныхъ и исправительныхъ. – Санкт-Петербургъ: Типографія II Отделения Собственной Его Императорскаго Величества Канцелярии, 1845. – 922 с.

20. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных / Издано Н. С. Таганцевым (издание седьмое, пересмотренное и дополненное). – Санкт-Петербург, 1892. – 796 с.
21. Уставъ о наказанияхъ, налагаемыхъ мировыми судьями (издание 1885 г.) / Издан Н. С. Таганцевым (издание четырнадцатое, пересмотренное и дополненное). – С.-Петербург, 1902. – 436 с.
22. Военский уставъ о наказанияхъ (2-е издание, исправленное и дополненное). – Санкт-Петербург: Военная Типография, 1899. – 123 с.
23. Неклюдовъ Н. А. Общая часть уголовного права : [конспект] / Н. А. Неклюдовъ. – Санкт-Петербург: Типография П.П. Меркулева, 1875. – 192 с.
24. Уставъ о ссыльных. Издание 1909 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rus-sky.com/history/library/vol.14/vol.14.5.htm>
25. Уголовное уложение. С.-Петербург: Сенатская типография, 1903. – 144 с.
26. Об условном досрочном освобождении: Закон от 22 июня 1909 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.hrono.ru/libris/stolypin/stpn1\\_37.html](http://www.hrono.ru/libris/stolypin/stpn1_37.html)
27. Музыченко П. П. История государства и права Украины в вопросах и ответах. Ч. 1. / П. П. Музыченко, Н. И. Долматова. – Х.: «Одиссей», 1999. – 288 с.
28. Терлюк І. Я. Огляд історії кримінального права України : [навчальний посібник] / І. Я. Терлюк. – Львів : Ліга-Прес, 2007. – 92 с.
29. Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen, 1852 (Österreich) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // [http://de.wikisource.org/wiki/Strafgesetz\\_1852\\_\(%C3%96sterreich\)](http://de.wikisource.org/wiki/Strafgesetz_1852_(%C3%96sterreich))
30. Матеріали для пересмотра нашего уголовного законодательства. Т 1. Уголовныя уложения Венгрии, Германии, Бельгии и Франции и проектъ Общей части Итальянскаго уголовного уложения. – Санкт-Петербург: Типография Правительствующаго Сената, 1880. – 515 с.

*\* Горох Олексій Петрович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри галузевих правових наук Національного університету «Києво-Могилянська академія».*

УДК 340.12

Володимир Мина \*

#### ТЕОЦЕНТРИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ МЕТИ ПОКАРАННЯ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*Стаття присвячена дослідженню історичних підвалин формування мети покарання у філософсько-правовому розрізі, зокрема, через призму теоцентричних поглядів Заходу та Сходу, у період розквіту релігійних переконань та всезагального панування церковної влади.*

*Ключові слова: доктрина, концепція, мета покарання, релігія, семіотика, Середньовіччя, теологія, церква.*

**Мина В.В. Теоцентрическое осмысление целей наказания: философско-правовой аспект.**

*Статья посвящена исследованию исторических основ формирования цели наказания в философско-правовом разрезе, в частности, через призму теоцентрических взглядов Запада и Востока, в период расцвета религиозных убеждений и всеобщего господства церковной власти.*

*Ключевые слова: доктрина, концепция, цели наказание, религия, семиотика, Средневековья, теология, церковь.*

**Myna V. Theocentric comprehension of the aim of punishment: philosophic legal aspects.**

*The article is devoted to the searchings of the historical foundations of goal formation penalty in the philosophical and legal context, particularly in the light teocentric views of West and East, in the heyday of religious beliefs and universal domination of ecclesiastical authority.*

*Keywords: doctrine, the concept, aim of punishment, religion, semiotics, Middle Ages, theology, church.*

Середньовічний період характеризується осмисленням поняття покарання головним чином в контексті проблематики узгодження Божого Провидіння й свободи волі. Зокрема, Августин ґрунтувався на тому, що Бог, унебезпечуючи людину від сваволі, сформулював цільову установку на те, аби вільна воля скеровувалась на виконання Його приписів. У цьому контексті право на покарання обґрунтовувалося крізь призму уявленнь стосовно того, що свободна воля існує, реалізуючи те, що здійснюється за власним бажанням [1, с. 13]. Крізь призму проблематики свободної волі розглядали поняття покарання й Єзник Кохбаці, Філіп Пустельник, Іоанн Дамаскін, Абельяр, Еріугена, Боецій.

Водночас у розуміннях деяких середньовічних філософів домінувало ставлення до покарання як співмірної кари. Так, Філіпп де Бомандуар вважав, що покарання являє собою кару, співмірну відплаті [2]. Філософ II – поч. III ст. н.е. Ориген розумів мету покарання у справедливій карі, котра полягає у стражданнях відповідно до вини злочинця. Щоправда кару Ориген розглядав не як самоціль, а як елемент